

Požadavky kultury

Seyla Benhabib

str. 180

Globalizace s sebou přináší upevnění administrativně-materiálních funkcí státu ve stále proměnlivějším prostředí, které dalece přesahuje její možnosti ovlivnit rozhodování a případné výsledky. Národnostní stát je příliš malý na to, aby vyřešil všechny ekonomické, ekologické, imunologické a informační problémy, které vznikají ve vzájemně provázaném prostředí sousedících států. Na druhou stranu je ale příliš velký, aby obsáhl všechny ambice identitou posedlých, sociálních nebo regionálních hnutí. Za těchto podmínek se *teritorialita* rychle stává anachronickým omezením pro materiální funkce a kulturní identity. Zatímco globální ekonomika podryvá schopnosti národních států určit své vlastní redistribuční strategie a dosáhnout domácí ekonomické spravedlnosti, mezinárodní a transnacionální forma kultury, volný pohyb lidí přes hranice států a rozmach globálních médií nabízí alternativní zdroje kulturní hegemonie. Národní státy se musí snažit dosáhnout *demokratické legitimacy*, v prostředí, kde se „my“ ve smyslu „my lid“ stává stále děravějším a beztvárnějším. Krize redistribučních strategií ovlivňují solidaritu napříč společenskými vrstvami, zatímco nárůst multikulturalismu a identitou posedlých hnutí tříští to pomyslné „my“ a rozmělnuje a mění jeho hranice. Kdo je to „my“? Zatímco zdroje demokratické legitimacy slábnou kvůli úpadku redistribuční schopnosti státu, kolektivní kulturní identity se stávají stále proměnlivějšími a roztržštěnějšími.

Měnicí se charakter národního státu má také dopady na instituci občanství. Občanství v moderním světě doposud znamenalo příslušnost k úzce propojené politické komunitě. Buď k národnostnímu státu, mnohonárodnostnímu státu nebo k federaci států. Politický režim každé teritoriálně ohraničené suverénní jednotky je vykonáván formálně-racionálními správními procesy a závisí na více méně kulturně hegemonní skupině lidí, která režim demokraticky vytváří. Takový režim může pracovat, jedině když definuje, vymezení a ovládá instituci občanství. Občanem je pak každý jednotlivec, který má právo sídlit v rámci státem vymezeného území, který podléhá soudní pravomoci státní správy a který je také v ideálním případě příslušníkem demokratické suverénní jednotky, jež vytváří zákony a vykonává státní správu. Společně s Maxem Weberem můžeme říct, že tato jednota místa bydliště, správní poddanosti, zapojení se do demokratických pochodů a kulturní příslušnost společně vytváří „ideálně typický“ model občanství v moderním národnostním státě Západní kultury. Vliv tohoto modelu, ať už dostatečně odpovídá místním podmínkám, nebo ne, zasahuje daleko za hranice Západu. Modernizující národy v Africe, na Blízkém východě, v Latinské Americe a

Asii, které zahájily proces formování státu o něco později než jejich evropské protějšky, při svém vzniku tento model také napodobily.

Navzdory tomu, jak pevné místo si tento model stále udržuje v naší politické i institucionální představivosti, vstupujeme do světa, ve kterém se liberální demokracie budou muset vypořádat s koncem ucelenosti občanství. Multikulturní hnutí jsou nejen odrazem těchto proměn, ale také aktéry ve formování budoucnosti. Požadavky multikulturalismu jsou v každém směru v naprostém rozporu s Weberovským modelem. Požadují *pluralizaci* kulturních identit; vyžadují *decentralizaci* správní uniformity a vytvoření *mnohočetných* právních a soudních hierarchií; dožadují se *přenesení* demokratických kompetencí na regiony nebo menší skupiny; a vítají *oslabení* vazby mezi trvalým pobytem v určité oblasti a povinnostmi plynoucími z občanství.

Hlavním faktorem, který řídí všechny tyto změny, je bezpochyby nová globální etapa světové ekonomiky. Díky obrovskému rozmachu celosvětové dopravy a komunikace mnohem více lidí cestuje a setkává se s novými kulturami. Lidé, kteří se stěhují do jiného státu, nemusí v 21. století, na rozdíl od svých předků ve dvou předchozích stoletích, ztratit veškeré vazby se svou domovskou zemí. Ani v právním slova smyslu, ani vazby politické či ekonomické. Díky nárůstu multikulturalismu dochází k liberalizaci pojmu občanství v zemích, kam imigranti přicházejí. Ti se potom stávají členy společností, v nichž už značně zeslábl tlak nutící imigranty k „naturalizaci“, k tomu, aby se „připodobnili původním obyvatelům“. Imigranti už si nemusejí měnit jména, tak jako tomu bylo dříve při vstupu na Ellis Island v New Yorku. Dokonce ani jejich děti se nemusí učit úřední jazyk své nové země. V mnoha případech mohou prostě zmizet v etnickoekonomických enklávách, které existují ve většině metropolitních míst. Takové ekonomické enklávy živí rozsáhlé sektory služeb všech velkoměst – hotely, restaurace, nemocnice, úklidové služby a podobně. Zároveň také vytvářejí prostředí, ve kterém mohou lidé kulturu své domovské země udržovat, rozšiřovat a někdy také měnit k nepoznání. Dokud budou kapitalistické liberální demokracie, jako například Spojené státy nebo státy západní Evropy, potřebovat levnou pracovní sílu z ostatních zemí světa, bude pokračovat proces „převrácené globalizace“, při kterém okrajové části migrují směrem do centra. Tento proces s sebou nadále bude přinášet také oslabení kulturních identit, práv a povinností plynoucích z trvalého pobytu a nároků občanství.

Hlavní směr globalizace však stále míří spíše z centra do okrajových částí než naopak. Díky tomuto procesu vytvářejí transnacionální a globální korporace síť trhů s komoditami a cennými papíry, akciemi i mikročipy, televizními společnostmi i satelitními přijímači. Jen v samotné Evropské unii pohyb kapitálu a služeb přes hranice států několikanásobně

převažuje nad pohybem lidí. Vznik společného trhu 370 milionů spotřebitelů, který by měl narůst na více než 650 milionů díky rozšiřování Evropské unie směrem na východ v roce 2007, je nepochybně lákavou představou pro evropské kapitalisty. A nezáleží na tom, jestli se občas národní zájmy jednotlivých zemí dostanou do konfliktu. Existuje tedy alternativa k současnému slábnoucímu systému národních států? *Res publica mundialis* nebo snad *global.com*? Světová republika nebo bezuzdná kapitalistická expanze, která podryvá nejen národnostní státy, ale také demokratickou regulaci, jež jí stojí v cestě?

Skutečně čelíme riziku, že pohyb lidí, zboží, zpráv a informací po celém světě vytvoří trvalý proud jednotlivců bez závazků, průmyslu bez zodpovědnosti, novinových článků bez etiky a šíření informací bez smyslu pro hranice a zdrženlivost. V této *global.com*-civilizaci se lidé smrsknou na pouhé e-mailové adresy v prostoru a jejich politické a kulturní životy zešíroka prorostou to elektronického prostoru, jejich světové svazky budou krátkodobé, nestálé a povrchní. S těmito trendy se demokratické občanství neslučuje, bez ohledu na internetové utopie globální demokracie. Demokratické občanství vyžaduje závazky, závazky vyžadují zodpovědnost a prohlubování svazků.

Přesto globalizace předznamenává také další vývojové trendy, které jsou s demokratickým občanstvím o něco slučitelnější. Začala celosvětová diskuse o lidských právech. Narůstá transnacionální síť solidarity bez ohledu na kulturu či náboženství a řeší se témata, jako je životní prostředí, globální oteplování a práva žen a dětí. Vznikají nevládní organizace, které bojují proti AIDS, zlepšují těžkou situaci politických vězňů (Amnesty International) a přinášejí lékařskou pomoc milionům lidí po celém světě (Lékaři bez hranic). Rozšiřuje se globální kultura mládeže. Vytvářejí se transnacionální formy vlády, jako je Evropská unie. Toto všechno jsou ukazatele nových metod politických a etických jednání a koordinace v novém světě. Svědčí o tom, že demokratické občanství můžeme uplatnit i mimo hranice národnostního státu a v transnacionálním kontextu. Nejnáléhavější otázkou pro budoucnost demokratické teorie a praxe zůstává, zda můžeme, vzhledem k zastaralosti modelu uceleného občanství, i nadále zachovávat takovéto aspekty demokratického zastoupení.

Str. 184

Na různých místech této knihy jsem nastiňovala myšlenku, že institucionální experimenty a přestavby se naprosto slučují s filozoficky dostačujícím povědomím o kulturách a kulturní identitě. Takové povědomí by zdůraznilo fakt, že kultury jsou vytvářeny spleťtým dialogem a vzájemnou komunikací s jinými kulturami, že kulturní hranice jsou proměnlivé, propustné a podléhají stále novým výzvám. Kulturní menšiny by měly v spleťtých pluralitních

demokratických společnostech vyžadovat veřejné uznání své jedinečnosti způsobem, který nebrání jejich proměnlivosti. Avšak většina současných debat na toto téma zabředává do rádobý gnozeologických předpokladů. Jakmile tyto předpoklady odmítneme, můžeme vytvořit nové metody pluralitního kulturního soužití.

Proti této vizi kulturní plurality a demokratického soutěžení však existují dvě námitky: kulturní rozdíly, které jsou zakořeněny v životním stylu závislém na určité lokalitě, a fundamentalistická hnutí, která nenávidí hybridní výtvořy a popírají spletitost kultury.

Str. 185-6

Dilemata koexistence skupin původního obyvatelstva uvnitř početnějších společností však blednou ve srovnání s nárůstem fundamentalistických hnutí v dnešním světě. Fundamentalismus zjevně prudce reaguje nejen na globalizaci, ale také na vzrůstající hybridizaci kultury, lidí, jazyků a náboženství, která globalizační proces nevyhnutelně provází. V současnosti se fundamentalistická hnutí projevují v každém větším tradičním náboženství a rozhodně nejsou omezena jen na samotný islám. Některá z těchto hnutí se mohou sžít s pluralitním charakterem současných demokracií, pokud společně naleznou způsoby smíření a kompromisu. Oddělení soukromé sféry rodinného a náboženského života od politiky a ekonomiky je jednou z nejčastějších strategií takového smíření. Mnoho křesťanů, židů a muslimů, a stejně tak dalších skupin, je takového smíření schopno.

Pouze zarputilí fundamentalisté shledávají život v globalizovaném světě nejistoty, hybridity, proměnlivosti a soutěživosti příliš složitým. Nejsou schopni každodenních kompromisů, které současný svět požaduje od všech, kdo striktně dodržují náboženská pravidla své víry. Tyto skupiny pak vyhlásují válku globální civilizaci nebo se samy zničí při projevech apokalyptického nadšení, často dělají obojí. Takovéto hledání „čistoty“ – ať už jsou to sny o rasové čistotě nacistů v minulém století, nebo sny o „pravém islámu“ století jednadvacátého – je odsouzeno k neúspěchu. Avšak ne dříve, než přivodí mnohé škody, lidské trápení, nestabilitu a strach. Jestli se tato hnutí rozpadnou pod tíhou vlastních vnitřních rozporů, kvůli zběhnutí vlastních členů, vystřízlivění nebo zradám, nebo budou muset být potlačena silou, nemůžeme předvídat. Přesto je zřejmé, že nejdůležitějším problémem současných demokracií bude obhájení jejich draze vydobytých občanských a politických svobod, zastupitelských a rozhodovacích institucí a zároveň potlačení fundamentalistických snů o čistotě a světě bez morální rozpolcenosti a kompromisů. Naším údělem bude vést spletité kulturní dialogy ve světě globální civilizace.